

MARIO VARGAS LLOSA

LITUMA ÎN ANZI

Traducere din spaniolă de
MIHAI CANTUNIARI

HUMANITAS
fiction

Partea întâi / 7

Partea a doua / 149

Epilog / 257

Partea întâi

De cum o văză pe indigenă apărând în ușa colinei lor amărâte. Lituna glăci că avea să spună femeii. Iar femeia puse totuși ce se aștepta el, dar în limba quechua a indigenilor, mișcând cuvintele și lăpădând câte un brici de salivă prin colțurile gurii ei strîbte.

— Ce zice, Torbasito?

— N-am prea înțeles, dom' caporal.

Jandarmul i se adreseă și el femeii, tot în quechua. Și el și ea semne cu mâinile să vorbească mai rar. Indigena i repetă sunetele otova, indistincte, care i se păreau lui ca unu un lei de niște proști barbară. Se simți, deodată, foarte nervos.

— Ce tot zice?

— Că i-a dispărut bărbatul, murmură adjușicul său. E vreo patru zile, pare-se.

— Asta ar fi al treilea, îngrămă Lituna, simțindu-și fața răcită de sudoare. Tu-i mai ca mă-să.

— Păi asta-i, ce să-i faci, dom' caporal.

— Păre-o să dea o declarație. Un fior îi străbătu pe dintr-un cap până în picioare, pe gura spinării. Să zică ceva știu...

— De' ce naiba se, petrece-aci? exclamă jandarmul. Închiziționalică, apoi albaștrul. Acu' unul din șefii de echipă de călărie. Nui se poate, dom' caporal.

— Nu se poate, dar uite că se întâmplă, și încă a treia oară. La ora își închipui fețele inexpressive, ochii mici și glăcioși cu care aveau să-i întâmpine oamenii din Nacros.

I

De cum o văzu pe indiancă apărând în ușa colibei lor amărâte, Lituma ghici ce avea să spună femeia. Iar femeia spuse taman ce se aștepta el, dar în limba *quechua* a indigenilor, molfăind cuvintele și lepădând câte un firicel de salivă prin colțurile gurii ei știrbe.

— Ce zice, Tomasito?

— N-am prea înțeles, dom' caporal.

Jandarmul i se adresează și el femeii, tot în *quechua*, făcându-i semne cu mâinile să vorbească mai rar. Indianca își repetă sunetele otova, indistincte, care i se păreau lui Lituma un fel de melopee barbară. Se simți, deodată, foarte nervos.

— Ce tot zice?

— Că i-a dispărut bărbatul, murmură adjunctul său. De vreo patru zile, pare-se.

— Țsta ar fi al treilea, îngăimă Lituma, simțindu-și fața năclăită de sudoare. 'Tu-i maica mă-sii.

— Păi asta-i, ce să-i faci, dom' caporal.

— Pune-o să dea o declarație. Un fior îl străbătu pe Lituma din cap până în picioare, pe șira spinării. Să zică tot ce știe...

— Da' ce naiba se, petrece aci? exclamă jandarmul. Întâi mutulică, apoi albinosul. Acu' unul din șefii de echipă de la șosea. Nu se poate, dom' caporal.

Nu se putea, dar uite că se întâmpla, și încă a treia oară. Lituma își închipui fețele inexpresive, ochii mici și glaciali cu care aveau să-l întâmpine oamenii din Naccos,

salahorii din campament, indienii din obștea sătească andină, când se va duce să-i **întrebe** dacă știu unde s-o fi gă-sind soțul femeii aceleia, și simți toată frustrarea și neputința din celelalte dați când încercase să-i descoasă în legătură cu dispărutii ăilalți: capete negând, monosilabe, priviri piezișe, guri strânse pungă și sprâncene încruntate, presentimentul unor amenințări. Așa o să fie și-acuma.

Tomás, pe care îl alinta zicându-i Tomasito, începuse s-o interogheze pe femeie; lua note pe un carnețel cu un creion prost ascuțit pe care, din când în când, și-l înmuia în gură. „De-acu suntem ca și înconjurați de teroriști”, se gândi Lituma. „În una din nopțile astea ne vor lua ca din oală.” Tot o femeie le anunțase și dispariția albinosului: mamă să-i fi fost, ori nevastă, n-au aflat niciodată. Cică omul ar fi plecat la lucru, sau cu vreo treabă, și nu ajunsese la destinație. Cât despre Pedrito, zis mutulică, acesta coborâse în sat să le aducă o sticlă cu bere celor doi jandarmi și nu se mai întorsese, de parcă l-ar fi înghițit pământul. Nimeni nu-i zărise pe cei doi, nimeni nu observase la ei semne de teamă, de presimțiri rele, de boală, înainte de a se face nevăzuți. Și-atunci, cum? I-au înghițit piscurile dimprejur? După trei săptămâni, caporalul Lituma și jandarmul Tomás Carreño erau la fel de neștiutori ca și în prima zi. Și, poftim, acu' al treilea! 'Tu-i mai ca mă-sii. Lituma își șterse mâinile de pantaloni.

Începuse să plouă. Picăturile mari și grele zgâlțâiau acoperișul din tablă zincată, scoțând niște sunete neritmice dar foarte puternice. Nu era nici trei după-amiaza, însă furtuna întunecase tot cerul, de ziceai că-i noapte. Se auzeau tunete îndepărtate, bubuind în munți cu niște horcăieli întrerupte care parcă veneau din măruntaiele pământului aceluia, pe care muntenii *serranos* indigeni le credeau locuite de tauri, șerpi, condori și duhuri. Chiar cred așa ceva indienii ăștia? Da, dom' caporal, pe bune, ba mai mult, le închină rugăciuni și ofrande. N-ați văzut străchinioarele cu mâncare pe care le lasă în fiece rariște de

prin munți? Când i se povesteau cheștiile astea la cârciuma lui Dionisio, sau în toiul unui meci local de fotbal, Lituma nu-și dădea bine seama dacă tipii chiar vorbeau serios, sau își băteau joc de el, știindu-l originar din ținuturile de jos, de pe coasta oceanului. Din când în când, prin crăpătura unuia din pereții coșmeliei lor sărăcăcioase, jandarmii vedeau o mică și iute năpârcă gălbuie care parcă ciugulea norii. Or fi crezând muntenii ăștia de neînțeles că fulgerul era șopârla cerului? Pânzele de apă șterseseră barăcile șantierului, betonierele, compresoarele, jeepurile, dar și căsuțele țărănești ale obștii indiene care se șteau printre eucaliptii dealului din față. „Ca și cum ar fi dispărut cu toții”, se gândi el. Salahorii erau aproape două sute și proveneau din Ayacucho, din Apurímac, dar mai cu seamă din Huancayo și Concepción, departamentul Junín, și din Pampas, departamentul Huancaavelica. În schimb, nici picior de zilier de pe coastă, după câte știa. Nici măcar adjunctul lui nu era *costeño*, adică de-al lui, de pe coastă. Nu, nici pomeneală, însă, deși născut la Sicuani și vorbitor de *quechua*, Tomás părea a fi creol ca orice *costeño*. El era cel care-l adusese la Naccos pe mutulică Pedro Tinoco, primul dispărut.

Era un tip fără ascunzișuri jandarmul Carrasco, zis și Carreño, alintat Carreñito, dar nițel cam trist. În timpul nopții i se destăinuia adesea lui Lituma și știa să primească și să ofere prietenie. Asta i-o și spusese caporalul, la puțin timp după sosire: „Cu felul tău de-a fi, ai fi meritat să te naști pe coastă, zău. Ba chiar și la Piura, Tomasito.” „Știu bine că, venind din partea dumneavoastră, asta înseamnă mult, dom' caporal.” Fără prietenia dintre ei, viața pe coclaurii aceia ar fi fost de-a dreptul groaznică. Lituma suspină. Ce naiba căuta el acolo pe podișul înalt *puna*, printre muntenii ăia neciopliți și neîncrezători care se omorau din motive politice și, culmea-culmilor, acum dispăreau? De ce mama dracului nu se afla el la căldurică în ținutul natal? Se și închipui înconjurat de halbe de bere la „Río-Bar”, alături de amicii lui de-o viață, celebrii

„necuceriți”, într-o caldă noapte piurană cu stele, cu valsură și cu iz de capre și roșcovi. Un val de tristețe îi strepezi dinții.

— Gata dom' caporal, făcu jandarmul. Doamna nu știe mare lucru, ăsta-i adevărul. Și e moartă de frică, v-ați prins?

— Zi-i și tu acolo c-o să facem pe dracu-n patru să-i găsim bărbatul.

Lituma se căzni să-i zâmbească indiencei și îi făcu semne cu mâna că poate să plece. Ea continua să-l privească ținută în ochi, fără ca vreun mușchi să-i tresară pe fața împietrită. Era mititică și fără vârstă, cu oase fragile ca de pasăre, și mai că dispărea sub nenumăratele-i fuste *polleras* și sub pălăria-i bărbătească, tipic andină, jerpelită și ruptă. Dar pe fața și în micii ei ochi pieziși și încrețiți era ceva dârz, de neînfrânt.

— Pare-se că se-aștepta să i se întâmple ceva soțului ei, dom' caporal. „Era scris, trebuia să se-ntâmple”, zice. Dar, bineînțeles, ea n-a auzit vorbindu-se vreodată de teroriști sau de milițiile „Căii Luminoase” a maoiștilor din munți.

Fără vreo mișcare din cap în semn de rămas-bun, femeia se întoarse pe călcâie și ieși din colibă să înfrunte aversa. Peste câteva clipe se și topise în umezeala plumburie, în direcția campamentului. Caporalul și jandarmul rămaseră tăcuți o bună bucată de vreme. În sfârșit, vocea adjunctului răsună în urechile lui Lituma ca un fel de condoleanțe:

— Să vă spun ceva. Dumneavoastră și cu mine n-o să scăpăm cu viață de-aici. Suntem înconjurați, ce să ne mai amăgim.

Lituma ridică din umeri. De obicei el era cel ce-și pierdea curajul, pe când adjunctul lui făcea ce făcea și-i sălta moralul. Azi schimbaseră rolurile, de bună seamă.

— Nu-ți fă sânge rău, Tomasito. Că dacă-ți faci, când or veni ne-or găsi pe jumătate țicniți și nici măcar în stare să ne apărăm.

Tabla acoperișului zăngănea de vânt, iar trombele de apă ajungeau să stropească interiorul locuinței. De fapt era o singură încăpere, împărțită în două de un paravan din lemn și apărută cu un cerc de saci plini cu pietre și pământ. De-o parte era sediul Jandarmeriei Civile, cu o scândură groasă pe două capre — închipuind biroul — și un ditamai cufărul în care se păstrau registrul și rapoartele de serviciu. De partea cealaltă, lipite din cauza lipsei de spațiu, erau paturile lor prăpădite. Aveau lămpi cu gaz și un radio cu baterii care, dacă atmosfera o permitea, prindea postul național de radio și Radio Junín. Caporalul și jandarmul își petreceau serile și o parte din noapte lipiți de aparat, încercând să asculte știrile transmise de la Lima sau din Huancayo. Pe solul din pământ bătătorit zăceau piei de lama și de oaie, rogojini, o mică plită, un primus, oale și hârburi de lut, două lăzi de campanie, ale lui Lituma și Tomás, și un dulap desfundat — raste-lul — în care țineau puștile, cartușierele, încărcătoarele și automatul. Revolverele le purtau la ei întotdeauna, iar noaptea și le vârau sub pernă. Așezați sub poza decolorată cu Inima lui Isus — o reclamă de „Inca Cola” — ascultară minute în șir cum ploua afară.

— Pe ăștia trei eu nu cred să-i fi omorât teroriștii, Tomasito, comentă, în sfârșit, Lituma. I-or fi umflat, pesemne, pentru milițiile lor. De nu cumva erau tustrei teroriști, mai știi? Că doar „Calea Luminoasă” nu răpește oameni, e clar. Îi omoară, asta da, și lasă în urmă răvașe, ca să se știe.

— Pedrito Tinoco, terorist!? Haida-de, dom' caporal, așa ceva nu-i cu puțință, zise jandarmul. Dar știu la ce vă gândiți, că teroriștii sunt la ușă. Pe noi doi n-or să ne înroleze în milițiile lor, ci or să ne facă strecurătoare. Uneori mă-ntreb dacă dumneavoastră și cu mine n-am fost trimiși aici pe post de martiri.

— Hai să nu ne mai facem sânge rău, se ridică Lituma. Mai bine fierbe-ți o cafea, contra urgiei de afară. Și-apoi ne-om ocupa de cutărică ăsta ultimul, cum zici că-l cheamă?

— Demetrio Chanca, dom' caporal. Șef de echipă la perforatorii care dinamitează.